

Gyilkosok

Irtó NÉMETH ISTVÁN

Vágó Péter faluja pár sor ház Bácska zsíros televényének egyik sarkában. Inkább tanyasornak vagy tanyacsoportnak mondhatnák, mint falunak. Azért mégis falu ez, mert az összebújt, lapos kis tanyák közé nem furakodik oly kényeskedő ház, mint ide a falu közepére ez a délcég, kevély nagyablakú zöld épület. A szomszédságában szerénykedő kopottfalú kis iskolát lemosolyogja, mint egy fölényes buta.

Tavaly nyáron épült, piroscserepes födelét még nem barnította meg a hosszú idő és nem hintette be zöld mohával, falain még szilárdan kapaszkodik a vakolat, nem úgy mint kopott, buksi szomszédain. A ház végében egy hatalmas szőlőskert nyújtózkodik egy-egy szép, fiatal, de kövér ágú gyümölcsfával.

Vágó Péter míveli a szőlőt: nyitástól takarásig. Még takarás után is — ha nincs olyan kutya hideg — a gyümölcsfákat nyesi s a száraz leveleket, amibe lepke rakta le utódait, leszedi és elégeti. Olyan síma, egészséges gyümölcsfák és gazdag szőlő nincs a közelben.

Csak ez mind Alajos úré ám, aki valahonnan Dunántúlról szaladt ide negyvenegyben egy „nagyszerű”, potyánjött „örökségre.” Volt itt mit „örökölni” elég. A nagy mézszárlás akkor már megvolt, s ugyan kire maradjon az áldozatok vagyona, ha nem a mézszárlókra... No, Alajos úr is ilyen örökös volt. Képviselő Budapesten. A téli napokat itt lenni töltötte.

Gögös, katonás magyarnak vallja magát. Úgy jár-kezel a parasztok között, mint egy páva. Az itteni emberek meg rá se füttyülnek, némelyik még a kalapját sem poccenti meg, ha elmegy mellette... Vágó Péter tőle kap kenyeret, igaz egész éven át nála túrja a szőlőt. Ha nem volna az a négy fia, talán valahogy éldelegélne a feleségével, de olyan egymás után sorakoztak a napvilágra azok az éhességű csimaszok, mintha úri házba potyogtak volna. Ugyan Péter nem ellenzi a gyerekeket, majd keresnek azok ha felnőnek annyit, hogy ő is nyugodtan vehet egy nagydarab szőlőt vagy kétholdnyi dinnyebosztánt. Hát míg fel nem cseperednek, addig szó nélkül minden gyermekszaporulatnál egy lyukkal összébb szorítja a nadrágszíját és hallgat... Említette ő már Alajos úrnak, hogyhát egy-két pengővel megtoldhatná a fizetését, mert a pulyák ugyancsak jönnek a világra. Alajos úr erről hallani sem akart. Tán csak nem fizeti oda a munkásnak az egész vagyonát. Azonban a pulyák

szaporodását helyeselte, mert szüksége van a hazának ilyen jó magyarokra, mint az apjuk.

— Megette a fene, — dörmögött, magában Péter — ha enni nem adtok nekik.

Próbálgatta Péter minden oldalról lefegyverezni ezt a nincstelenséget, de sehogy sem tudta kitapogatni a gyöngéjét. Ha ruhát akart venni a fiainak hát annyi darab kellett, hogy az isten se győzné. A kenyeret se lehet ám kisebb szeletekre szabni s így megspórolni a ruhára valóit, mert úgy ki tudják nyitni a torkukat ezek az éhesek, hogy belebolondul az ember... Nem győzi áldani megboldogult édesapját, hogy rá hagyta ezt a fészket, másképp nem is tudná mitévő legyen. Kellene ugyan már renoválni mert oly régi, már az öregapja is ebben élt összes nyomorúságával együtt. Akkor még tanya volt, egy gatyáülepnyi földcskével. A tető is becsorog s ha erősen fúj a szél, úgy nyöszörög, mintha ácsért jajgatna...

Nyáron még jó. Dolgozik állandóan a szőlőben és nem rágják örökké a gyerekek, meg nem hallja felesége zsörtölődését... Most is, hogy közelednek a karácsony felé — állandóan nyaggatja az asszony, hogy legalább egy kis zöldágot kellene venni a gyerekeknek a szentünnepre.

— Az hallod tényleg köllene — egyezett bele az ember.

Jól tudta Péter is, felesége is, hogy a karácsonyfából nem lesz semmi, de mégis jól esett róla beszélni.

Ha már karácsonyfa nem lehet, legalább valami meleg rongydarabot szerettek volna a gyerekeknek.

Ebben sem tudtak megállapodni.

Addig aggóskodtak, tervezgettek, míg végül összevesztek a nincstelenségükön. Az embernek az volt az ajánlata, hogy adjanak el egy vánkost, abból kiadódik egy szép karácsonyfa. Az asszony erről hallani sem akart. Ha így gondolkoznak — mondta — utoljára még a tetőt is eladhatják a fejük fölül.

— Akkor is az enyim adnánk el — morgott az ember, célozva örökségére.

— Tiedet? ... Tényleg? ! ... Hát csak a tied ez a ház? Én nem vagyok itt senki? — idegesedett fel az asszony.

— Zenyim ám! — piszkálódott keserű mókázással Péter.

— Akkor legjobb lesz, ha kétfelé vágjuk a kenyeret oszt...

— Mit vágtok má kétfelé? — botorkált be az ajtón Róza néni, a jószívű öreg, özvegy asszony.

— Semmit, — rít mérgében az asszony — de kiszekirozza má az ember lelkit is ez a kukacos.

— Lassabban hé — szóltak rá egyszerre Péter és Róza néni, nevetve. Meg akarja venni tülem a fele házat, — bökött fejével felesége felé — de nincs egy vasa se. Mondom neki, hogy ellakhat nálam ingyen is még él.

— Csak ne enne mindig a magad fenéje — enyhült meg az asszony.

Szépen elsímitotta a felpeckelő veszedelmet Róza néni, ami öreg asszonyoknál igen ritka jelenség. De ez az öregasszony nem volt plety-

kafőző, hanem össze-vissza aszalódott életroncs, aki tizenegy gyermeket szült és mégsem tudott egyet se megtartani az életnek. Már a férjét is elsiratta szegényt, aki még élt, sokat kiporolta a Róza néni szoknyáját, mert inni nagyon szeretett s ha berugott belekötött még az istenbe is, de ha józan volt, még vén korában sem átalotta körülcsicseregni feleségét fiatalos szavakkal. De ha már ő is itt hagyta, hát mit csináljon. Sok gyász érte míg eltemette tizenegy gyermekét és beletörődött a gyászba...

Beturakodtak az ajtón a gyerekek. Dideregtek mint a kocsonya.

— Hun vagytok? Hun vagytok? — kiáltott rájuk az anyjuk.

Büntudattal lecsapták a fejüket, egyikük sem szólt, csak felkucorodtak a padkára szép sorjában, s melegítették a hátukat a banyakemence langyos hasán.

Az anyjuk Róza nénivel kiment a konyhába és sepegtek valamit.

— Várj csak — sügta fogatlan szájából Róza néni — van nekem egy félmarék gyapjúm. Kigyün belüle egy pár jó meleg szoka. Többinek is acc valamit oszt megvan a karácsony.

— Ugyan Róza néni elkel magára is.

— Nem kő nekem, lányom... Majd eccé, másszó acc érte egy tányír meleg levest oszt leván.

— Nézd csak, villan valami eszébe hirtelen Róza néninek. Ott van Alajosné naccsága. Má ott dógozik az urad egész évben, valami kis rongydarbot vethetne karácsonyra. Olyan úri háznál mindig akad valami amit kinyölli a gyerek oszt csak edobnak. Mé nem adhatnák azt neked, nem vagy idegen, ösme nek, az urad ott dógozik...

— Dehogy kérek Róza néni, dehogy. Mencia meg isten azoktól valamit kapni. Eccé kértem azt is bánom, mint a bűnömet... Bent vótam eccé a nagyságáná oszt dobáta a selem harisnyákat egy ládába, pedig nem is vótak olyan rosszak. A szógálóval fővetitte a pallásra... Kértem, hogy aggyon egy párat legalább, ha mék a templomba vagy valahová, legyen mit főhúzni, mer a bótba úgyse jutok semilyen harisnyához. Nem adott! Aszonta köll a rongyszedőknek, hogy újat csináljanak belőle... Nem kérek én többet tőle még egy tűt se — mondta keserűen az asszony.

— Kukacos egy dáma, azt má én is tudom... No add a tepsit oszt hagy megyek. Majd hozom én a gyapjút.

Estefelé hozta is, meg a gyerekeknek négy kis fonyott kalácsot a tepsiben. Még azon az este meg is fonta az asszony a maréknyi kócos birkaszösz.

Karácsonyra kész lett a meleg harisnya.

Misikének nagy egy kicsit, Janikának kicsi, Palkónak meg pláne kicsi, ő a legöregebb, nyolc éves.

Így a Janika után következő Józsi kapta ajándéku a meleg szűrös gyapjúharisnyát.

— Hát nekem nem köt? — szólalt meg elsőnek Palkó.

— Hát nekem? — vékonyodott Janika hangja.

— Hát netem? — csikorgott Misike.

— Lesz nektek is, csillapította gyermekeit az anya, de bizony ez csak megnyugtató volt, mert az összes fonál Józsi harisnyájára.

Józsi bolder volt. Ugrált, futkosott örömben, hogy felverte a padló porát. Felkapaszkodott az ablakba s sóvárogva nézett ki a havas utcára. A nap gyönyörűen sütött s a hópihéek szikrázó fehérséggel csillogtak... Egyszerre ki akart szaladni és megcsókolni a havat. Azonban jól tudta, hogy nem szabad kimenni, mióta leesett a hó nem voltak kinn, csak az urak dolgán.

Leste az alkalmát, hogy kiszökhessen.

Szerencsére átjött a szomszéd Antal bácsi s apja, anyja belemelegedtek a beszélgetésbe, testvérei is veszekedtek valamin — így senki se vette észre, amikor kilopakodott az ajtón.

Az anyja nehéz, nagy fapapucsába bújtatta pici, harisnyás lábát. Óvatosan kellett, hogy lépkedjen, másképp elbukott volna, vagy kiesett volna a lába a hatalmas papucsokból. A tornác szélén, a jeges lépcsőnél leült és úgy ereszkedett le az udvarba ülepével, tenyerével támaszkodva.

Szemét be kellett hunyni, olyan fehéren vakított a hó.

A lejtős, havas udvaron kiszaladt alóla a fényestalpú fapapucs és hanyattvágódott. Fejét is a földhöz koccintotta, de nem sírta el magát, feltápázkodott és dideregve nevetett azon, hogy elesett. Havat merített a tenyerébe, nem gyurta össze labdának, hanem oly puhán ahogy az előbb pihent — feldobta a feje fölé és berántott nyakkal élvezte, hogy hullak rá a hó. Vacogó fogakkal nevetett és repdesett a karjaival, mint egy legyetnyelt sárgaszájú kis madár. Lassan a kiskapu felé krasnyogott és ámulva nézett végig az utcán.

— Hű, de sok hó! — és bájosan összecsapta tenyerét.

Ki akart ugrani a fapapucsból, olyan szilaj örömmel, mint kezdődő tavaszon rugja le lábáról az össze-vissza kötözött cipőt, hogy futhasson egyet mezítláb a langyos földön. Ha nem volna új a harisnyája, hát keringene is a puha hóban, de az újban nem lehet — kifestené az anyja a bőrét, ha megtudná. Mit tegyen, elindult hát így papucsban.

Milyen ellenállhatatlan erő ágaskodik ezeknek a gyerekeknek nyers, sovány izmaikban, hogy tavaszi zápor után belegázoljanak a legnagyobb pocsolókba, dagasszák a legmélyebb sárat, rugdaljanak a legnagyobb porban vagy télen a legnagyobb hófúvásokon törtessenek át... Ez a barbár, vad bátorság, szilajság tán a megmaradt pár csepp ősi vér felpezsdülése, ami eleink ereiben lobogott a végtelen pusztán...

Józsi nem nyugodott meg, hogy bele ne taposson a szűztiszta, puha hóba. Ha már a könnyű harisnyában nem lehet egyet nyargalni, hát ment papucsban. Megmagyarázhatatlan inger ösztökélte.

Térdig süppedt a hóban s a papucsát nem bírta felemelni. Kilépett hát belőle és a kezével kotorászta elő a papucsot. Kidobta mindkettőt a járdára s most már úgyis mindegy a harisnyának: keringett egyet a hóban.

Mikor abbahagyta a futrigálást, már madarat fogott az orra és arca is kipirosodott. Megállt a papucsá mellett és porolni kezdte a harisnyá-

járól a havat, de a finom gyapjúszokában erősen fogóztak a jégszemecskék. Ráfagyott a megolvadt hó.

Reszketni kezdett egész testében s összerándult, mint a megbolygatott csigabiga.

Mellette hirtelen egy kis szánkó siklott el. Utána bámult. Ekkor megfordult a szánkó és Józsi elé állított. Megösmerte Alajos úr fiát és Döncit, a tanító fiát. Nagykabát, kesztyű és csizma volt mindkettőjükön, csak arcuk pirosodott ki a felhajtott szőrmegallér közül. Dönci ült a szánkón, Pistuka meg húzta.

— Gyere szánkózni — nevettek Józsira mindketten.

— Mennyek? — ujjongott fel Józsi, elfelejtve vacogását.

— Persze. Ül csak fel, maj mi leszünk a lovak.

Józsi szinte repült a szánkóra. Alig, hogy ráült, úgy megrántották a kesztyűs lovak, majd hátra esett. Futni kezdtek.

Már jó messze jártak Józsiék házatól, már túlhaladták Alajosék zöld villáját is s még mindig száguldtak. Józsi megijedt. Keze irtózatosan fázott és dugdosta rongyos kis kabátja alá. Úgy látta: valamin tanakodnak a „lovak”, mert összedugják a fejüket, nagyokat röhögnek és hátra sandítanak rá. Kellemetlenül kezdte érezni magát s szólni akart, hogy álljonak meg, de ebben a pillanatban a szánkó lesiklott a járdáról és bele a legnagyobb hóba. A lovak hirtelen megfordultak, megrántották a szánkót s Józsi belehemperedett a hóba. A lovak meg se álltak, csak futottak visszafelé, röhögve nyertettek és eltűntek Alajos úrék kapuja mögött.

Józsi sirva feltápászkodott, s kutatni kezdte meggémberedett ujjai-val a fapapucsot. Nagynehezen megtalálta és pityeregve hazafelé indult.

A zöld ház nagy ablaka előtt hirtelen megállt. Könnyes szemén áttört a szelid mosolygás. Egyszerű, tiszta csodálkozással nézte a nagy ikerablakokat. Közelebb lépett az ablakhoz a sokszínű arany papírban csillogó cukorkák, az ékes díszek, a zöld fenyő, a fagyos fogú nap fényözönében szikrázó szépség oly vonzó varázst lopott kicsi szícébe, hogy elfeledte a hideget, éhséget meztelenséget és úgy bámult ártatlan buta szemekkel, mintha a karácsonyfa csak a gazdagoknak járna.

Ha tudta volna, hogy ott azok a hófehér szaloncukrok, a hullámos angyalhaj az övé, csak Alajos úr elrabolta az apjától, ha tudta volna, hogy ez a sokszínű csillogás édesapja kinos verejtéke, tán bemenne és elkérné a karácsonyfát.

Jóideje bámult már, s a gyönyörűségbe annyira belefeledkezett, hogy orra alatt megjelent két fényes csík.

Az ablak mögött meg föltűnt Pistuka vigyorgó arca és Alajos úr is. Ingerkedve, utálkozva törölgették az orraljukat.

Józsi önkéntelenül az orrába majszott és bizony nedves lett az ökle. Alajos úr és fia most oly harsányan röhögtek, hogy áthallatszott az ablakon.

Józsi szégyenkezve elsomfordált.

— No, láttad, apa — mondta Pistuka, mikor szünni kezdett kacagása — ezt princelfettük le a ródliról. Csak láttad volna hogy evickélt ki a hóból... Olyan volt mint egy nyomorult féreg. Szeme, szája tele-tömödött hóval s reszketett, mint egy fagyos szent.

Vihogtak.

— Mi az az érdekes? — szólt Alajos felesége, kíváncsian.

— Ide figyelj, mama — vetette magát a diványra Pistuka kézimunkázó anyja mellé. — Döncivel szánkázunk — kezdte olyan hangon, mint a dicsekvő hős kalandjait. — Meglátjuk Péter bácsi fiát s hívjuk: akarsz-e szánkázni? Kapott rajta a paraszt. Odasugom Döncinek: te, csinálhatnánk egy nagyszerű karambolt. Nem gondolja tán a tetves, hogy ingyen szánkáztatjuk méltóságos fenekét... És megfutottunk sebesen. Bele a hóba. Hirtelen megrántottuk a ródlit és Jóska bravurosan belefejejt a hóba. Mi meg elfutottunk. Nem mintha félnénk! Csak láttad volna, mama, úgy mászott a hóban, mint egy... mint egy fejbekólintott, szédült csirke.

Ugyan, hogy lehetsz ilyen csintalan, Pistukám — cirógatta mosolygva az asszony gyermeke arcát.

Alajos úr egy fonott karosszékbe vetette magát és nyögött a nevetéstől.

— Mért, szivem — bögte a férfi — az ügyetlenek mindig megjárják.

— Nem, mama — hevült a fiú — azt a pofont sose felejttem el, amit attól a bivaly paraszt tökfilkótól kaptam a nyári vakációban. Egyszer még azt is felcsaljuk Döncivel a szánkóra s egyenesen egy gödörbe fordítjuk.

— Azért óvatosan, gyerek — röhögött még mindig Alajos — mert egyszer téged is a sarokba szorítanak.

— Az nem biztos, papa. Tudják, hogy a fiad vagyok. Gyávák...

— Nem gyávák azok. Ha kirobban belőlük az állat, elsöpörnek mindent — tudakoskodott az ember; aztán tovább mondta: — ezer szerencsénk, hogy széthúzó.

— Ha olyanok volnának, mint a zsidók, — szólt közbe az asszony — hogy a legnyomorultabbat is segítik ha fajtájuk közül való?...

— Várj csak szivem a zsidókkal — kapott az alkalmon Alajos. Hitler egy remek kombinációt csinál, nem lesz kedvük az élethöz sem, nem hogy egymást segítsék. Már meg is kezdte, de most aztán igazából hozzáfog.

Azért egy kicsit durvaság amit csinálnak szegényekkel, van azok közt is ártatlan, jó ember — szánakozott az asszony.

— Nem érted te ezt — komolyodott el Alajos. — Ez politika. Ne félj, Hitler lángesze nem téved. Tudja mit csinál.

— Jó, de ezeket a parasztokat csak nem akarod kiirtani?

— Ugyan, szó se róla... De azokat a gyujtogató, bujtogató, rabló férgemet kegyetlenül, még ha magyar anya is szülte őket... Csak Szálasi kezébe kerülne az ország kormányzása, látnátok — ugrott fel — egyetlen zsidó, egyetlen kommunista se nyugtalanítaná többé a népet ebben az országban. Rend lenne itt. Horthy már öreg és lassú. Szálasi teljesen Hitler nyomdokain halad, s ez a modern, civilizált élet iránya.

Az új Európának ezen az úton kell haladnia... Ők nem haboznak. Mélylátásukkal élesen el tudják választani a jót a gonosztól. És a gonosszal könyörtelenek...

— De apa, drágám — nevetett az asszony férje szónoklatába — nem a képviselőházban vagy, hát ne hevülj annyira fel...

— Ja, pardon, de annyira belesodortatok a politikába, hogy meglepedkeztem magamról — mosolygott bocsánatkérő alázatossággal, gyöngyöző homlokát törölgetve. — Különben a családban megtiltok minden politikát.

— Nem is tudom, hogyan kanyarodtunk a hóba bukfencezett Jós-kától a politikába — mosolygott az asszony.

— Lássátok — röhögte el magát öblösen Alajos — ilyen csepre-cspré falusi idilleken én is szívesebben szórakozom. Hogy volt Pistuka? meséld csak újból, olyan remekül tudod elő adni, hogy tönkre nevetem magam. Meséld csak, gyerek...

S Pistuka újból mesélni kezdte a kis Józsi vergődését a hóban, ezúttal már jobban kiszínezve és megtoldva regényes képzeletének nagyitásával.

Alajos úr szája újból kiszélesedett. Felesége úgy cincogott az öblös hanghoz, mint a fehér, bodorszőrű szobakutya sápitózóhangú csahogása.

* * *

Józsit, mikor hazaért, anyja jól elnásópágotta, hogy hol kóborgott ebben a kutyának való hidegben. Pacal-vizes harisnyáját leráncigálta a lábáról, feldobta a kemence vállára száradni, Józsit pedig a sarokba térdepeltette. Túrta szegény, megijedt madárka. De csakhamar olyan keserves sirásba fakadt, hogy maga az anyja emelte fel a sarokból.

— Mi bajod?

— Ugy fáj az ujjam — mondta kínosan nyöszörögve, és azt se tudta mit csináljon összefagyott kezével.

— Persze, beleütött a hideg! Máskor majd nem mész ki... A kutyát kár kizavarni, ő meg kint mászkál egy szát rongyban.

— Mutasd — nyúlt apja a keze után s keményen dörzsölni kezdte.

— Juj, fáááj...

— Kimenni nem vót fáj? — dorgálta az anyja.

— Jó van, hallgass! Minek eresztetted ki — emelte fel hangját az ember.

— Nem köthetem tán őket az asztal lábához?

— Juj, fáááj...

— Majd nem fáj no, csak ne nyöszörögjél — dörzsölte tovább apja az ujjait.

Lassan zsibogni kezdtek Józsi ujjai és megszűnt a fájdalom is. Most meg majd kilelte a hideg. Jól a kemencéhez lapult, reszketett az egész teste.

— Most gyün ki belüled a hideg, fiam — nyájaskodott az apa. — Nem szabad máskor kimenni ilyen időben, megkapsz egy bajt, oszt nyomhatod az ágyat örök életedben.

- De ha vóna nagykabátom úgye ki szabadna menni?
 — De látod, hogy nincs.
 — Mé nem vesz, édesapám?
 — Mé nem? hunnan vegyek. Nincs nekem rávalóm.
 — A Dönciéknek, meg Pistukáéknak van?
 — Azoknak van.
 — Ők hunnan vették?
 — Nem vették ők sehunnan. Vót azoknak mindig, ők gazdagok.
 — Mé nem kér akkó tőlük?
 — Hú, fiam — simított végig Józsika haján — nem annak azok még az ember munkájáé se, nemhogy ingyen.
 — Mé?
 — Mé? Mer a gazdagok olyanok.
 A földön játszó három gyerek abbahagyta a játékot és kitért fülekkel hallgatták a csendes beszélgetést.
 Józsika hallgatott egy darabig, aztán hirtelen megszólalt:
 — Édesapám!
 — No?
 — Tán még a Jézuska is együtt vóna, ha gazdagok vónánk?
 — A fene fudja — lobbant fel az ember s járkálni kezdett a szobában.

Józsika leugrott a padkáról és játszani kezdett testvéreivel. Kukorica csutkából górért meg istállót csináltak, kétfelé törtek egy csutkát és az volt a ló. Bekötötték a jászolba a lovakat, aztán kivezették az istállóból, elmentek szénáért, aztán újra bekötötték. Így játszadoztak jóideig szépen, békességgel és egyszerre Józsikának rossz kedve lett. Nagyon fáradtnak és álmosnak érezte magát.

- Édesanyám — állt fel — én lefekszek.
 — Emenj, még soká lesz este.
 — Nem bánom, én lefekszek.
 — Bánja fene... Ott a padka oszt feküdj.
 — Én az ágyba akarok — könyörgött bágyadozva.
 — Mi ütött ebbe a gyerekbe — mérgelődött az asszony.
 — Semmi — csattant vissza erősen az ember. — Fektesd le oszt kiesz.
 — Megbolondítatok már tisztára...
 Az ágyból kihúzta a dunnát és a priccse dobta.
 — Feküdj...

Józsika fáradtan levetette ruháit s felmászott az ágyba. Nyakig be-takarózkodott s szeméi lázasan meredeztek a mennyezetre.

* * *

Harmadnapra olyan hóvihár kerekedett, hogy a sűrű hóeséstől még a túloldalra se lehetett átlátni. A szél kavarta a havat és magas hófúvásokkal zárta el az utakat.

A rozoga kis ablakon bevinnyogott Józsikáékhoz a szél. Néha úgy szűkölt mint a halált-sejtő kutya. Rázta az ablakot és meg-meg recsegett a szúrágta háztető.

Józsika tűzpiros arccal hánykolódott az ágyban. Szemei úgy párázslottak, mint a legfényesebb csillág.

— Csinálj má' valamit — mondta már harmadszor is a kétségbeesett anya.

— Hová tudjak menni ebbe a zimankós időbe — mondta félig magának az ember, de nem is várt több unszolást, egyszerre magára kapta rongyos nagykabátját és elindult.

Elszántságtól fűtve törtetett a kötözködésig érő hóban. Akárhogyis, kocsit kerít s orvosért megy...

Teljes hőemberré fehéredett, mikor belépett Alajos úrékhoz.

— Na, mi újság, Péter — lépett elébe szélesen Alajos, rosszat sejtve.

— Semmi. Csak beteg a Jóska gyerek.

— Üljön csak le egy pillanatra — s cigarettára gyújtott. — Ide figyeljen — fújt ki egy nagypofa füstöt. — Nézze, fektessék ágyba, jól fűtsenek be valami kis náthától nem kell megijedni... Jót tesz ez a hó a vetéseknek úgy-e?

— Az nem nátha — vágott közbe Péter. — Lázás. Halálán van.

— Áh. Maguk mindjárt beijednek... Ha lázas, csavargassák be vizes ruhába, akkor szűnnek a forróság.

— Alajos úr — érdesedett mindjobban Péter hangja — én nem tanácsot gyűttem kérni.

— Jó, jó, csak türelem ember.

— A gyerekek orvos kéne. Ha ide bírná anni a kocsit...

— Hová gondol? — hahotázott fanyarul Alajos. Ilyen időben? Az én lovaim parádés lovak, azokkal nem lehet úgy bánni, mint az állatokkal. Nem lehet azokat meghajszolni, meg ostorozni — hevült fel.

— Nem kívánom ingyen...

— Semmiért!

— Semmiért? — fakadt ki Péter.

— Csillapodjon, jóember — nyájasodott el kényszeredetten Alajos s hátrább lépett, ahol már felesége és fia szűrös szemekkel villogtak Péterre.

— Tavaszkor ledógozom.

— Megmondtam...

— Szóval még se adja?

— Nem!

— Akkor elviszem, érte — sziszegte Péter.

— Itt maradjon — rivált Péterre és rászegte revolverét. — Erőszakos kommunista!

— Ne csúfolódjon, mer kirugom a kezibű azt a pisztolt.

— Meg ne moccanjon, meg ne prézsmítáljon, mert keresztüllövöm, mint egy kutyát. Ilyen utolsó rablóknak nem is ártana... Rablásból akar élni? A más vagyonába beletaposni? Szép magyar becsület!... Tavaszkor nem kell, hogy jöjjön a szőlőt nyitni. Ilyen állatokra nincs szükségem... Mars ki!

Péter mereven, összeszorított ököllel állt.

— Mars ki, érti!

Péter kinyitotta száját és tétovázott.

— Gyilkos banda! — ömlött ki végre torkán, mint egy morajló lávatömeg, először azoknak a fejére, akik századok óta szórták őseire a gyilkos szót. Bevágta maga után az ajtót, csak úgy rengett a menyeyezet.

Mint a szédült, úgy koválygott az utcán a nagy fergetegben. Nem is tudta hová megy, csak öbölgött, bugdácsolt a sűrű hóesésben. Az ösztöne vitte.

Egyszerre Boros Jánosékhoz bukott be s azok nevettek rajta mint egy részegen.

Tőlük se kapott lovat, hogy a szomszéd faluba menjen az orvosért. Boros János csak himelt-hámolt s mindig mást beszélt, mint Potyóné. Pedig az ő lovuk erős parasztló volt, bírta az igát, de nekik is többet jelent egy ló, mint Péter haldokló gyermeke.

Kitámolygott és ment, ment, ment... Szürkületkor ért haza, részegen.

— Semmi, az anyjuk istenit — dobta le havas nagykabátját az ágyvégére. Az a gyilkos még a pisztolt is rámm fogta... Borosék meg azt gondolták, ha ideadják egyszer a lovukat, megeszi a fene azt a dögöt.

— Ne lármazz — csillapította az asszony, aki látta ura állapotát — most aludt el szegénykém.

— Hogy van má? — józanodott ki egyszerre.

— Táncsak meghagya az isten.

Róza néni már délelőttől itt segédkezett és sirdogált, meg vigasztalt. Most éppen valami teát melegít a tűzhelyen.

Úgy ötórátjárt, mikor teljesen besötétedett, Józsika felnyitotta szomorú lázbanégő szemeit. Vízet kért halkán az ágya szélén kuporgó anyjától. Rózi néni odanyújtott egy bögre langyos teát. Az anyja megitta, és becézgetve simogatta forró homlokát.

Józsika mélyen zihált. Olyan csend volt a szobában, hogy csak az ő gyors lélekzését lehetett hallani. Olyan szomorúan nézett fáradt, de gyémántcsillogású szemével, hogy az anyja újból csöndesen sirdogálni kezdett. Aztán Rózi néni. Aztán a három gyerek.

— Édesanyám — szólalt meg Józsi gyöngye, erőtlen hangon — nekünk... nekünk mikó lesz... karácsonyfánk?

— Ha meggyógyulsz, kisfiam, akkor lesz minden.

Pár percre lehunyta szemét.

— Mink... mink, édesanyám szegények vagyunk... Ugye... úgye sose hoz nekünk a Jézuska karácsonyfát?

Az anya küszködött, hogy hangosan el ne zokogja magát.

— No, édesanyám — emelte a beteg nagy kék szemét anyjára.

— Kisfiam — fogta tenyere közé gyöngéden gyermeke arcát — kisfiam, mán a Jézuska is szegény. Karácsonyfát pézé ad ő is...

— Az ám, az úristenit — ugrott el az ablaktól tébolyodottan az ember. — Leszegényedett itt mán az isten is.

— Te, Péter, kicsinálisz — rettent meg az asszony. — Inkább imádkozz.

— Kihő?, hová?, áh! — és keserűen, súlyos fájdalommal belecsapott a levegőbe.

Józi lehunyta szemét.

Róza néni a padkán ülő, ijedt gyerekeknek imára kulcsoltatta a kezüket.

— Imádkozzatok, hogy a Jézuska gyógyítsa meg testvérekéteket.

Sűrű sötét félelem ereszkedett az alacsony szobára. Róza néni meggyújtotta a lámpát.

A beteg nyugtalanul mozogni kezdett. A gyerekek leereszkedtek a padkáról és félve az ágyhoz bátortalankodtak, mintha élve akarnák látni a halált.

Az apa az ágy végére ült, a beteg lábához és nem tudott mit szólni, csak komoran hallgatott.

Józsika valamit értelmetlenül motyogott. Közelebb hajoltak hozzá. Egy-egy szót elkaptak parázs-szájából:

— Puha... szép... meleg... gyere... gyere csak... ide gyűj Jézuska... hozzánk... itt meleg van... édesanyám... ne menj... ne menj... hóba... hideg...

— Félre beszél, szegény — zokogott az asszony. Reszketett az egész teste.

A három gyerek arca mint a fal, és dermedtség futott végig a testükön. Tágra meredt szemeikben olyan irtózatot féltés lobogott beteg testvérükért, hogy bármelyikük az életét adta volna, csak meggyógyuljon Józsika.

Az apa arcáról lehullott a merevség és mélységes szomorúság ült a helyére. Szeme sarkában mintha valami kis könnypára csillogna.

— Édesanyám!!! — ordította el magát velőthasító kiáltással Józsika s átszorította a fölébe hajuló, zokogó anyja nyakát, aztán ernyedten visszahullt helyére.

Mire felocsúdtak a sikoltás rémületéből, már kистиük sárga arcának közepén egy-egy vörös rózsabimbó égett, melynek a dermedt élet megfitymította, hogy kinyíljon.

* * *

Péter a szekrény két ajtajából szögezett koporsót. Az ágyból, a szalmazsák alól kivett két keresztetdeszkát, abból meg fejfát faragott a fiának. Híg fekete festékekkel befestette a két szálkás sírbutorit.

Aztán kiment a temetőbe s a fagyos földben ásott egy még fagyosabb kicsi sírt.

Józsikát mezítláb, egyszál fehér ingben tették koporsóba.

Új gyapjúharisnyája legkisebb testvére: Misikére maradt.

Misi mikor felhuzta az örökséget, olyan boldog volt, hogy szinte megfeledezett a halotról.

A szomszédok átjöttek, s csöndösen virrasztottak a hallottnál. Róza néni oly keservesen jajgatott, mintha saját gyermekét siratná.

Mielőtt le akarták szögezni a koporsót, Misike odaállt az elcsigázott halovány anyja elé:

— Édesanyám... én visszaadom Józitánat a szotát. A temetőbe nadon hideg van, hátha medfázik, szedény.

Hangos zokogásba tört ki mindenki.

És Józika meredt, fagyos lábaira felhúzták szépen a harisnyát, mely már többet soha se melegít.

Aztán leszögezték a koporsót...

Zöld szentmihálylován vitték ki a kis halottat a temetőbe. A három testvér csak a konyhaajtóig kísérelte Józikát, mert kinn a meztelen testükre leleselkedett a halál.

Péterék késő estig virrasztottak a betemetett sír felett, s a fekete hantokat már befedte a fehér hó, mikor elindultak hazafelé.

* * *

Alajoséknál éppen ezen az estén rázták meg a karácsonyfát.

— Apa — szólalt meg Pistuka szórakozottan — az előbb hallottam Döncitől, hogy meghalt Péter bácsi Jóskája.

— Az a fia, akit ti lefordítottatok a ródlirol? — kérdezte az asszony és bekapott egy szem cukrot.

— Az.

— Tényleg? — csodálkozott el egy pillanatra Alajos úr, de aztán csak úgy semmitmondón odavetette: — Azért az ördögfajzatért nem kár. — Ásított. — Lefekszem kedveseim.

— Megadtam nekik a kegyelemdőfési. Zsíros bosszú volt a pofonért. Megmutatta az isten, — nevetett Pistuka öntelten.

— Ugyan, fiacskám, hogy beszélhetsz így — pörölte az anyja.

— Mért, mama?... Tudod te mennyi átkot szólnak azok ránk?!... Hacsak egy is megfogott volna már bennünket, régen a föld alatt csiskainánk.

— Úgy van! — kiáltott fel Alajos — Látod ez ész kedvesem, ne sajnáld őket... Mondtam már, hogy fekszem — s ásított, hogy torkában elért volna a félvilág.

— Én is fekszem, mama.

— No, gyerünk...

Ágyba bújtak.

Künn a vihar javában tombolt. Kegyetlenül rázta az ablakokat. Alajosék fázósan, félve fejükre húzták a puha takarót.

De a kísérteties hang, mely oly vadul bömbölt — nem hagyta őket nyugton. A fülükbe ordította minduntalan:

— Gyilkosok!...

— Gyilkosok!...

* * *

A temetés után való délután két kakastollas, szuronyos-puskás, mord alak bújt be Péterékhöz. Úgy nyitották be az ajtót, mintha farkas-ketrecbe lépnének. A gyerekek olyan hirtelen ugrottak a kuckóba, mint az ijesztett ürgék.

Az asszony félelmében először megmeredt, aztán kötényével lefőrt két széket és helytel kínálta a kellemetlen vendégeket.

Péter nem tudta mire vélni a dolgot, nyugalmat erőltetett az arcára.

A két csendőr leült, lábuk közé állították a szuronyos-puskákat és jól szemügyre vették az alacsony, kis szobát.

— Itt aztán meleg van — szólt végre az egyik csendőr.

— Nincs is párja a banyakemencének — tette hozzá a másik.

Péter erőltetve mosolygott s egy cigarettát csavart. Megkínálta a csendőröket is.

Az asszony halálsápadtan állt az ajtóban. A gyerekek a kuckóból pislogtak.

A csendőrök is sodortak egy-egy cigarettát. Rágyújtottak. Hallgattak.

— Valamelyik nap — kezdte egyik kakastollas — valami kravály vót Alajos úréknál, nem hallottak róla?

— Kravál? ... Nem hallottunk ...

— Valami lovat is elakartak tőlük rabolni.

— Lovat? — mondta tünődve Péter s egyszerre megértett mindent.

— Hát. Lovat.

Csend.

— Oszt ide küldtek bennünket — mozgolódtak a csendőrök.

Péter arca szigorú lett. Összerántotta szemöldökét és maga elé meredt.

— Nem tudna nekünk valamit mondani az oroszokról? — állt fel hirtelen az egyik csendőr.

— Én? ... Nem ... nem tudok.

— No majd tud! ... Vegye a kabátját oszt gyerünk.

Az asszony szeméből kiszökött a könny. A gyerekek leugráltak a kuckóból és belecsimpaszkodtak apjuk rongyos nagykabátjába.

— Édesapa! ... Édesapa! — sivalkodtak.

— Szipirc — lökte el a csendőr a gyerekeket és kibújtak az alacsony ajtón, előttük kísérve Pétert.

A konyhaajtóban az asszony a vitt kötényébe temette arcát rongyos, síró fiai meg úgy lógtak a szoknyáján, mint egy-egy árva gyümölcs a villámsújtotta almafán.

* * *